

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

ПАСІНОВИЧ Ірина Ігорівна

кандидатка економічних наук, доцентка,
доцентка кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва
Національного університету «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4899-7498>

МАРИЧ Анастасія Андріївна

здобувачка освітнього рівня «бакалавр»
Національного університету «Львівська політехніка»
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-6445-852X>

Анотація. Стаття присвячена окресленню ключових напрямків діяльності платіжних систем у контексті розвитку FinTech та зростаючого попиту на цифрові рішення у платежах, що дозволяє їм забезпечити конкурентоспроможність та лідерство на ринку платежів. У статті аналізуються особливості функціонування карткових платіжних систем у контексті цифровізації економіки, їх структурні елементи, механізми розвитку та вплив на сучасний фінансовий ринок. Досліджено сутність платіжних систем, їх структуру, основні принципи функціонування та роль у забезпеченні ефективного грошового обігу. Розглянуто вплив цифрових технологій, FinTech та PayTech на трансформацію платіжної інфраструктури, а також визначено ключові фактори конкурентоспроможності платіжних систем. У статті проведено аналіз діяльності міжнародних платіжних систем, зокрема їхніх інноваційних підходів до підвищення безпеки, швидкості та зручності платежів. Висвітлено сучасні тенденції розвитку безготівкових платежів, включаючи мобільні платежі, цифрові гаманці, токенизацію та криптоплатежі. Виділено ключові переваги платіжних систем Visa та MasterCard, які забезпечують їм глобальне лідерство. Зазначається, що Європейський Союз має намір ліквідувати монополію американських Visa та MasterCard, але це надзвичайно складне завдання. Visa та MasterCard рухаються в напрямку цифрових викликів, адаптуючи свої платіжні рішення до вимог цифрової економіки. Підкреслюється, що світові лідери на ринку платежів активно інтегрують криптовалюту у свої послуги, встановлюють партнерські відносини з криптобіржами та інвестують у технологію блокчейн. Автори роблять висновок, що системи карткових платежів трансформуються в сучасні високотехнологічні компанії, які гарантують безпечні, доступні, миттєві та зручні платежі. Конкуренція з Visa та Mastercard є складним завданням.

Ключові слова: платіжна система, карткові платіжні системи, цифровізація, FinTech, безготівкові платежі, токенизація.

Постановка проблеми. У 2025–2026 роках світовий ринок безготівкових платежів продовжив свій стрімкий розвиток. За даними глобальних аналітичних звітів, ринок безготівкових платежів у 2024 році оцінювався приблизно в 139,6 млрд доларів США, а до 2032 року прогнозується зростання майже вдвічі до 295 млрд доларів, з середньорічним темпом зростання ~9,9 % у період 2025–2032 років [1]. Така динаміка зумовлена насамперед широким використанням цифрових платіжних рішень, мобільних додатків, токенизації, вбудованих оплат у пристрої користувачів та розвитком FinTech-сервісів. Цифровізація чинить значний вплив на трансформацію фінансових відносин, при цьому найбільш істотні зміни спостерігаються на рівні фінансової інфраструктури. Елементом інфраструктури є платіжні системи, які поступово перетворюються на основні стовпи сучасної цифрової економіки. Адже практично всі економічні відносини супроводжуються рухом грошей, платежами і переказами.

Розвиток технологічних рішень у фінансовій сфері разом із зростанням попиту з боку споживачів і бізнесу на миттєві, зручні і доступні платежі є викликами для платіжних систем, як національних (наприклад, СЕП НБУ), так і міжнародних, насамперед карткових. Вони змушені не лише адаптуватися до актуальних трендів, а генерувати й реалізовувати власні інноваційні рішення, щоб зберегти свої позиції на платіжному ландшафті.

Ще одним викликом для традиційних платіжних систем є поява і розвиток криптовалютних платежів. Криптовалюту можна розглядати як своєрідну платіжну систему, яка дає можливість здійснювати перекази миттєво і без звичних комісій. Використання криптовалюти в платежах створює конкуренцію традиційним платіжним системам й змушує їх виробляти механізми адаптації до нових реалій.

Таким чином, враховуючи стійкий тренд на цифровізацію фінансових відносин і зростання екосистеми криптоіндустрії, проблеми трансформації традиційних платіжних систем у цих умовах є актуальним і на даний час не достатньо представленим у наукових дослідженнях.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В останні роки із зростанням актуальності трансформації як глобального, так і національного платіжних ринків зростає кількість наукових досліджень даної проблематики. Серед дослідників: Пожидаєва М.А., яка у монографії [7] комплексно обґрунтувала теоретичні засади організації та функціонування платіжних систем в Україні. Пиріг С.О. окреслила роль платіжних систем під час воєнного стану як критично важливої інфраструктури для фінансової стабільності держави [10]. Єрмошкіна О. В., Мусаєва Н. М., досліджуючи платіжну індустрію, запропонували авторське тлумачення платіжної системи, розглянули еволюцію платіжних систем під впливом цифровізації економіки [4]. Островська Н. С., Лотоцький Б. І. узагальнили основи функціонування міжнародних платіжних систем, розглянули проблеми та напрями вдосконалення платіжних систем в умовах сучасних інформаційних технологій [6]. Однак у даній сфері залишається чимало аспектів, які потребують подальших досліджень.

Метою статті є окреслення ключових напрямів діяльності платіжних систем в умовах розвитку FinTech та зростання попиту на цифрові рішення у платежах, що дає їм можливість забезпечувати конкурентоспроможність та лідерство на платіжному ринку.

Оскільки і в ЄС, і в Україні домінують міжнародні карткові системи Visa та Mastercard, тож саме на їх прикладі буде розглянуто, як платіжні системи адаптують свою діяльність до цифровізації як загального глобального тренду.

Виклад основних результатів. Платіжні системи в умовах сучасної цифрової економіки перетворюються на ключовий елемент фінансової інфраструктури як на національному, так і на глобальному рівні. Вони забезпечують швидкий, безпечний та зручний обіг коштів, сприяють розвитку електронної комерції, міжнародної торгівлі та фінансової інтеграції держав.

З розвитком технологій та зміною поведінки споживачів у бік швидкості, зручності та безпеки, традиційні методи оплати швидко замінюються сучасними, технологічно орієнтованими рішеннями. Активного розвитку набув FinTech (*Financial Technology*) – галузь, в якій інтегровані фінанси й інформаційні технології для створення інноваційних фінансових рішень та послуг, щоб зробити їх для користувачів максимально зручними, доступними та індивідуалізованими. FinTech працює на стику трьох сфер: фінанси (тут фінтех-компаніям важливо гармонізувати свою діяльність із законодавством, забезпечувати безпеку активів і операцій), технології (розробка додатків, аналітика, робота з Big Data тощо) та користувацький досвід (клієнт обирає той фінтех-сервіс, який є швидшим, простішим і зручнішим).

Платежі є складовою на ринку FinTech. У всіх країнах вона має значну частку серед інших послуг і характеризується тенденцією до зростання. Це пояснюється тим, що такі технології, як блокчейн, штучний інтелект, Big Data, мобільні платформи та інші забезпечують швидші, дешевші та безпечніші способи проведення платежів, що створює нові можливості для бізнесу та споживачів. Напрямок FinTech, що стосується платежів, включає використання безконтактних та мобільних платежів, QR-платежів, електронних та цифрових гаманців, криптовалюти, інтернет-еквайринг, використання хмарних POS-терміналів і багато інших.

Поступово сформувався новий напрямок FinTech у сфері платежів (т. з. *PayTech*) – це сектор, де технологічні інновації використовуються для того, щоб зробити процес переказу грошей швидшим, дешевшим, безпечнішим та зручнішим, ніж у традиційному банкінгу. Платіжних фінтех-компаній зараз налічується понад 5 000 у всьому світі, на них припадає близько \$100 млрд загального доходу галузі (2023). До 2030 року вони можуть контролювати дохід у розмірі \$520 млрд, що посилить конкурентний тиск на існуючих гравців. Відтак якщо останні не реагуватимуть на цифрові виклики, фінтех-компанії поступово збільшуватимуть свою присутність на ринку платіжних сервісів.

Попри зростання технологічних інновацій у сфері платежів, основним суб'єктами на платіжному ринку залишаються платіжні системи, зокрема карткові. Платіжна система – це інфраструктура фінансового ринку, що складається з установи, яка забезпечує операційну діяльність платіжної системи, учасників платіжної системи, а також інших елементів, що забезпечують здійснення розрахунків за платежами і переказами учасників та користувачів послуг платіжних систем або третіх осіб шляхом взаємодії між ними. Основна роль платіжних систем полягає в прискоренні грошового обороту та створенні більш зручних способів оплати. Загалом, платіжні системи дозволяють людям і бізнесам здійснювати електронні платежі зручним та безпечним способом, сприяючи швидкому та зручному доступу до фінансових послуг.

Платіжні системи вирішують три важливі завдання: гарантують безперебійну роботу всіх елементів самої системи, забезпечують безпеку переказів, страхують від будь-яких збоїв у фінансових операціях. Основними принципами роботи платіжних систем є ефективність, оперативність, економічність, надійність, безпека і зручність [2].

У ст. 1 Закону України «Про платіжні послуги» визначено, що платіжна система – система для виконання платіжних операцій із формальними та стандартизованими домовленостями і загальними правилами щодо процесингу, клірингу та/або виконання розрахунків між учасниками платіжної системи. У згаданому Законі розділ V присвячений платіжним системам. У ньому йдеться, що суб'єктами правових відносин у платіжній системі (суб'єкти платіжних систем) є:

- оператор платіжної системи;
- розрахунковий банк (розрахункові банки);
- технологічний оператор (технологічні оператори);
- учасники платіжної системи;
- користувачі [3].

Визначає правила роботи платіжної системи (розробляє правила, за якими здійснюються перекази, встановлює тарифи, визначає умови участі для банків чи інших фінустанов тощо) платіжний оператор (згідно Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», який втратив чинність, цю функцію виконувала платіжна організація).

Платіжні системи модернізують свою діяльність відповідно до умов цифрової економіки. Це проявляється не лише у тому, що традиційні карткові платіжні системи розробляють нові послуги на основі цифрових технологій, а й з'являються нові види платіжних сервісів. На відміну від традиційних систем, які значною мірою залежать від фізичної готівки, сучасні платіжні системи працюють у цифровому форматі. Вони розроблені для того, щоб бути швидкими, масштабованими, безпечними та доступними будь-коли та будь-де. Ці системи підтримують електронну комерцію, глобальну торгівлю, послуги передплати, фінтех-інновації та щоденні споживчі операції.

Платіжні системи працюють з банками, які виступають як платники, одержувачі та посередники в платежах. Банки виконують функції посередників при платіжних операціях завдяки тому, що в них розміщені поточні рахунки фізичних і юридичних осіб. Робота платіжних систем і банків йде з обох сторін: платіжні системи приносять на ринок сучасні платіжні рішення, презентують їх, а ухвалення рішення – на боці банку.

Найбільш поширеними серед роздрібних платіжних систем в Україні та світі є карткові платіжні системи – це інфраструктура, що забезпечує безготівкові розрахунки за допомогою банківських карток. Карткова платіжна система з інституціональної точки зору є сукупністю інститутів, що законодавчо регулюються та забезпечують виконання боргових зобов'язань, які виникають в процесі економічної діяльності та формують в рамках систем умови для використання банківських платіжних карток обумовленого стандарту в якості платіжного засобу [4].

На глобальному ринку платіжних послуг традиційно домінують дві американські компанії – Visa і Mastercard, які разом забезпечують близько 90% транзакцій за межами Китаю, маючи величезну мережу партнерів, банків-емітентів та торговельних точок по всьому світу. Головна причина популярності Visa та Mastercard – універсальність: картки приймаються у понад 200 країнах світу, що особливо важливо для подорожей, онлайн-покупок і міжнародних переказів.

Visa та Mastercard працюють на основі міжнародних стандартів ISO, проте з використанням власних протоколів зв'язку, які впливають на швидкість проведення транзакцій та діапазон послуг. Протоколи Visa і MasterCard відрізняються, тому банкам доводиться обирати, під який технічний алгоритм підлаштовуватися. При цьому

клієнти таких відмінностей не відчують.

Важливим фактором залучення й утримання користувачів є програми лояльності. Саме у цій сфері Visa та Mastercard конкурують за vip-сегмент клієнтів, генеруючи нерідко креативні рішення.

Обидві міжнародні платіжні системи активно інвестують у безпеку: щороку мільярди доларів спрямовуються на розвиток систем штучного інтелекту для боротьби з шахрайством. Рівень відмов через підозрілі транзакції значно зменшився завдяки технологіям 3D Secure 2.0 та токенизації.

Впродовж 2025-2026 років компанія Visa активно розвиває напрямок миттєвих переказів через сервіс Visa Direct, який дозволяє здійснювати переказ коштів на картку протягом кількох хвилин у більш ніж 190 країнах світу. Щороку через Visa Direct проходить понад 7 мільярдів транзакцій, а загальний обсяг переказів перевищує сотні мільярдів доларів. Цей сервіс активно використовують фінтех-компанії, маркетплейси, страхові компанії та навіть державні структури для виплат соціальної допомоги. Наприклад, у США через Visa Direct здійснюються страхові компенсації після ДТП, а в країнах ЄС – повернення коштів за скасовані авіаквитки. В Україні банки також інтегрують Visa Direct для швидких P2P-переказів у мобільних додатках.

Ще одним важливим напрямком є токенизація. Токенизація платіжної картки – це технологія безпеки, яка замінює реальні конфіденційні дані банківської платіжної картки (16-значний номер) на унікальний цифровий ідентифікатор (токен). Ця технологія дає змогу безпечно розплатитися смартфоном, годинником або в інтернеті. Visa Token Service вже замінив понад 10 мільярдів карткових номерів на цифрові токени, що значно знижує ризик шахрайства. Токенизація використовується також у таких сервісах як Apple Pay, Google Pay, Garmin Pay та інших мобільних гаманцях. Коли клієнт додає картку у смартфон, реальний номер картки не передається торговцю замість цього використовується унікальний цифровий код. Це дозволяє зменшити рівень шахрайства на понад 25 % у порівнянні зі звичайними онлайн-платежами.

Visa також активно розвиває концепцію «Tap to Phone», яка дозволяє підприємцям приймати безконтактні платежі просто через смартфон без окремого POS-терміналу. Цей сервіс особливо популярний серед малого бізнесу, кур'єрів та самозайнятих осіб. У країнах Європи тисячі малих підприємців уже використовують цей інструмент, що суттєво знижує витрати на обладнання.

Таким чином, Visa залучає клієнтів не лише через традиційні банківські картки, а й через інтеграцію у цифрову екосистему, швидкі перекази, мобільні гаманці та підтримку нових фінансових технологій [5],

Visa активно розвиває партнерства:

- з фінтех-компаніями, оскільки саме вони формують нову модель фінансових сервісів. Компанія інвестувала понад 3 мільярди доларів у розвиток фінтех-стартапів та технологічних рішень через власний венчурний підрозділ Visa Ventures. Серед відомих партнерів – Stripe, Square, Revolut, Wise, PayPal. Завдяки цим партнерствам клієнти отримують швидші міжнародні перекази, мультивалютні рахунки та зручні мобільні додатки. Наприклад, співпраця з Revolut дозволяє користувачам здійснювати міжнародні платежі без традиційних банківських комісій. Wise використовує інфраструктуру Visa для миттєвих виплат у різних валютах. В Україні банки, що працюють із Visa, активно впроваджують спільні програми кешбеку та розстрочки.

- з великими технологічними гігантами, такими як Apple, Google та Samsung. Саме завдяки партнерству з Apple з'явився сервіс Apple Pay, який зараз

використовується сотнями мільйонів людей у світі. У багатьох країнах понад 50 % безконтактних платежів здійснюються через мобільні гаманці.

- з маркетплейсами – Amazon, eBay, Shopify. Це дозволяє спрощувати онлайн-оплату та підвищувати рівень конверсії покупок. За статистикою, спрощена оплата «в один клік» збільшує завершені покупки на 15–20 %.

Таким чином, Visa залучає клієнтів через створення екосистеми, у якій картка стає універсальним фінансовим інструментом для офлайн-, онлайн- та міжнародних операцій.

Mastercard активно інвестує у безпеку платежів, оскільки саме фактор довіри визнаний компанією ключовим для утримання і залучення клієнтів. Один із головних інструментів – Mastercard Identity Check, який є частиною стандарту 3D Secure 2.0. Ця технологія дозволяє підтверджувати онлайн-платежі через біометрію: відбиток пальця, Face ID або одноразовий код у мобільному додатку банку. Сьогодні понад 2 мільярди карток Mastercard у світі підтримують цю систему захисту. За даними компанії, використання біометричної аутентифікації знижує рівень шахрайства під час онлайн-платежів до 50 % у порівнянні з традиційними методами підтвердження.

Окремою інновацією стали біометричні картки з вбудованим сканером відбитка пальця. Mastercard тестувала такі картки у країнах Європи та Латинської Америки. Перевага полягає в тому, що клієнту не потрібно вводити PIN-код – підтвердження здійснюється безпосередньо на картці. Це особливо актуально для преміального сегменту клієнтів.

Mastercard також активно використовує штучний інтелект для моніторингу транзакцій у режимі реального часу. Платформа Decision Intelligence аналізує понад 1 трильйон параметрів щороку для виявлення підозрілих операцій. Завдяки цьому рівень шахрайства у мережі Mastercard є одним із найнижчих у галузі.

Крім того, компанія запустила сервіс Mastercard Click to Pay, який дозволяє здійснювати онлайн-оплату без введення реквізитів картки. Це підвищує зручність та збільшує конверсію покупок у середньому на 10–15 %.

Таким чином, Mastercard залучає клієнтів через поєднання зручності та високого рівня безпеки, що особливо важливо в умовах зростання кіберзагроз [6].

Mastercard активно готується до майбутнього цифрових фінансів, інвестуючи у блокчейн-технології, криптоінфраструктуру та Web3-середовище. Компанія має понад 250 патентів у сфері блокчейну та ще сотні заявок на розгляд, що свідчить про стратегічний фокус на цьому напрямі. Mastercard співпрацює з криптобіржами Binance, Coinbase, Kraken для випуску карток, які дозволяють розраховуватися криптовалютою у звичайних магазинах. У 2024 році кількість криптокарток, випущених у партнерстві з Mastercard, перевищила 3 мільйони у світі. Під час оплати криптоактив автоматично конвертується у фіатну валюту, тому торговець отримує стандартний платіж у доларах або євро.

Компанія також запустила сервіс Mastercard Crypto Credential, який покликаний зробити криптоперекази безпечнішими та зрозумілішими. Замість складних адрес гаманців користувачі можуть використовувати прості ідентифікатори, що знижує ризик помилкових транзакцій. Це важливий крок для масового впровадження криптоплатежів.

Mastercard активно тестує рішення для центральних банків щодо цифрових валют (CBDC). Компанія бере участь у пілотних проєктах у кількох країнах, допомагаючи інтегрувати цифрові валюти центральних банків у наявну платіжну інфраструктуру. Це

означає, що в майбутньому цифрова валюта держави зможе використовуватися через звичайні банківські картки.

У сфері NFT Mastercard співпрацювала з маркетплейсами для спрощення купівлі цифрових активів за допомогою звичайної картки без необхідності попередньої купівлі криптовалюти. Це значно розширює аудиторію користувачів Web3.

Такі кроки дозволяють Mastercard залишатися конкурентоспроможною в умовах розвитку децентралізованих фінансів та приваблювати технологічно орієнтовану аудиторію [7].

Ще одним трендом є BNPL (Buy Now, Pay Later) – сервіси розстрочки, які дозволяють купувати товари з оплатою частинами без відсотків. Компанії Visa та Mastercard активно інтегрують BNPL у свої екосистеми, щоб не втратити частину молоді аудиторії.

Таким чином, перемагає той, хто швидше адаптується до цифрових змін та пропонує клієнтам максимальну зручність і безпеку [8].

Visa та Mastercard активно тестують інструменти для Web3-екосистеми. Mastercard співпрацює з NFT-маркетплейсами, дозволяючи оплачувати цифрові колекційні активи без попередньої купівлі криптовалюти. Крім того, компанії співпрацюють із центральними банками в межах тестування цифрових валют (CBDC). Це означає, що у майбутньому державні цифрові валюти можуть бути інтегровані у звичайні банківські картки.

Штучний інтелект (AI) перетворюється на один із ключових інструментів сучасних платіжних систем. Mastercard використовує платформу Decision Intelligence, яка аналізує понад трильйон параметрів щороку для оцінки ризику кожної транзакції. Visa інвестує мільярди доларів у кібербезпеку та аналітичні алгоритми, що дозволяють виявляти підозрілі операції в режимі реального часу. Завдяки AI рівень шахрайства у великих міжнародних системах залишається нижчим за середній показник галузі. Крім того, штучний інтелект використовується для персоналізації пропозицій – система аналізує поведінку клієнта і пропонує індивідуальні кешбеки, розстрочки (BNPL) або спеціальні знижки.

Біометрія поступово витісняє традиційні PIN-коди. Підтвердження через Face ID або відбиток пальця вже стало стандартом для онлайн-платежів у більшості банків. Mastercard тестувала біометричні картки з вбудованим сканером відбитка пальця, які дозволяють здійснювати оплату без введення PIN навіть при великих сумах. Visa активно розвиває технологію Secure Authentication, що мінімізує потребу в додаткових кодах підтвердження. У розвинених країнах понад половина безконтактних транзакцій уже здійснюється через смартфони або смарт-годинники. Очікується, що до 2030 року більшість онлайн-операцій буде підтверджуватися біометричними методами. Це підвищує зручність, скорочує час транзакції та зменшує ризик шахрайства [5].

Visa і Mastercard все активніше починають включати криптовалюту і блокчейн у свої послуги. У 2025 році обидві компанії активізували співпрацю зі світом криптовалют. Насамперед вони використовують блокчейн-рішення та стейблкоїни.

Visa запускала проекти з підтримки криптокарток у партнерстві з Coinbase та Binance, що дає змогу користувачам оплачувати покупки криптовалютою, яка автоматично конвертується у фіат. Mastercard також розробила Crypto Credential – систему спрощених ідентифікаторів для криптопереказів, щоб уникнути помилок при введенні складних адрес гаманців. У 2024 році обсяг криптотранзакцій через партнерські програми Visa перевищив 3 млрд доларів. Це дозволяє користувачам

оплачувати покупки криптовалютою, яка автоматично конвертується у фіат під час розрахунку.

Mastercard активно співпрацює з криптовалютними компаніями для полегшення обміну фіатних і цифрових валют. Наприклад, у червні 2025 року Mastercard уклала партнерство з Chainlink, щоб користувачі Mastercard здійснювали покупки безпосередньо на блокчейні через фіатно-криптовалютні конверсії. Важливим аспектом співпраці з Ripple є роль XRPL (XRP Ledger), відкритого блокчейну, який використовується для покращення платіжних можливостей. Ripple – головний розробник цієї технології.

У вересні 2022 року український банк Unex Bank, компанія Mastercard та фінтех-стартап Weld Money запустили першу в Україні криптовалютну платіжну картку weld, яка дозволяє розраховуватися криптовалютою за товари та послуги всюди, де доступні безготівкові оплати. На час випуску weld card дозволяла розраховуватися стейблкоїном USDT, згодом передбачалося додати криптовалюти bitcoin та altcoin. Банк проводить розрахункову операцію у гривнях, а еквівалент використаної клієнтом гривневої суми списується з криптовалютного балансу користувача на платформі Weld Money. Таким чином, для користувача процес оплати криптовалютною картою weld не відрізняється від звичайної безготівкової оплати. Жодні додаткові дії для розрахунку криптовалютою не потрібні. Випуск цифрової картки безкоштовний. За потреби клієнт також може замовити випуск фізичної пластикової картки у відділенні Unex Bank.

Як бачимо, обидва безумовні глобальні лідери на платіжному ринку «йдуть в ногу» з часом і цифровізацією (рис. 1). Вони мають можливість інвестувати значні кошти в розробку та інтеграцію сучасних цифрових рішень у свої сервіси. Відтак локальним (національним чи регіональним платіжним системам) з ними важко конкурувати.

Рис. 1. Основні напрями модернізації діяльності глобальних платіжних систем

Джерело: розроблено авторами

Visa та Mastercard домінують і в ЄС. Так, за даними Європейського центрального банку, у 2022 році майже дві третини карткових операцій у євросоні припадали на ці дві компанії. Водночас у 13 країнах-членах євросони не існувало національної альтернативи американським платіжним системам. Тобто Європі бракує повноцінної транскордонної системи. Як зазначила гендиректорка Європейської платіжної

ініціативи (EPI) Мартіна Ваймерт, в умовах зростання геополітичної напруги питання платіжної незалежності стає «загальноєвропейським пріоритетом» [9]. За минулі роки в Європі з'явилося багато локальних платіжних систем, як-от Swish у Швеції, Twint у Швейцарії та iDeal у Нідерландах, але жодна з них не набула такого широкого поширення, як Visa або Mastercard.

На даний час ЄС активно розробляє власну платіжну інфраструктуру, щоб зменшити залежність від американських Visa та Mastercard, які можуть стати інструментом геополітичного тиску з боку США. Мета – знизити залежність від зовнішніх гравців, підвищити безпеку платежів і забезпечити суверенітет у фінансовій сфері.

Провідні банки Франції, Німеччини та інших країн об'єдналися у European Payments Initiative (EPI), результатом чого стала платіжна система Wero. Вона поєднує цифровий гаманець із можливістю розрахунків у магазинах та онлайн без використання міжнародних карток. Система вже функціонує у Бельгії, Франції та Німеччині з 2024 року, а до 2026-2027 років планується її інтеграція в Нідерландах та інших країнах ЄС. Wero дозволяє переказувати кошти між користувачами (P2P), оплачувати покупки через мобільні додатки, QR-коди та безконтактні технології, використовуючи лише номер телефону або електронну пошту. Миттєві транзакції всередині ЄС без комісій роблять систему привабливою для бізнесу та споживачів. Паралельно з Wero Європейський центральний банк активно розробляє цифровий євро, який доповнить платіжну екосистему і ще більше зміцнить автономію Європи у фінансовій сфері.

Великобританія також планує створити власну платіжну систему замість Visa і Mastercard. За даними британського регулятора, близько 95% усіх карткових платежів у країні проходять через ці дві платіжні системи. Керівники провідних банків Британії планують приблизно до 2030 року створити національну платіжну систему, яка могла б стати альтернативою американським платіжним системам. Ініціативу підтримує уряд, а фінансування можуть забезпечити великі банки та фінансові компанії. Нова система має стати «резервним варіантом» на випадок перебоїв або криз і водночас модернізувати платіжну інфраструктуру країни.

В Україні створена і функціонує Національна платіжна система «ПРОСТІР». Вона створена за ініціативи Національного банку України з метою забезпечення фінансової незалежності та зменшення залежності від міжнародних платіжних гігантів. Станом на 2025 рік кількість карток «ПРОСТІР» в обігу становить понад 500 тисяч одиниць, хоча їх частка на ринку поки залишається невеликою – менш ніж 1 % від загальної кількості активних карток в Україні [9]. Основними учасниками системи є державні банки, зокрема Ощадбанк, а також окремі комерційні банки. Система «ПРОСТІР» забезпечує проведення внутрішніх безготівкових розрахунків на території України через банкомати, POS-термінали та онлайн-платежі. Її ключова особливість – обробка транзакцій усередині країни без залучення міжнародних процесингових центрів, що дозволяє зменшити валютні витрати та підвищити контроль за платіжною інфраструктурою.

Картки «ПРОСТІР» підтримують безконтактну технологію NFC та можуть використовуватися для оплати в більшості торговельних точок України, де встановлені сучасні термінали. Крім того, система інтегрована з національною системою електронних платежів НБУ.

Для банків участь у НПС «ПРОСТІР» означає зниження витрат на міжбанківські комісії, оскільки обробка транзакцій здійснюється всередині країни. Це дозволяє пропонувати клієнтам нижчі тарифи за обслуговування карток або безкоштовні

соціальні карткові продукти. Наприклад, картки для отримання пенсій або соціальних виплат можуть обслуговуватися без додаткових комісій. Також розглядаються програми стимулювання малого бізнесу до прийому карток «ПРОСТІР» через зниження еквайрингових комісій.

Для клієнтів національної платіжної системи перевагою є стабільність роботи системи всередині країни та можливість безконтактних оплат. Також картки «ПРОСТІР» часто використовуються для бюджетних програм, державних виплат і зарплатних проектів у державному секторі. Ще однією перевагою є можливість кобейджингових проектів. Деякі банки випускають картки «ПРОСТІР» у поєднанні з міжнародними системами (наприклад, «ПРОСТІР» + Mastercard), що дозволяє здійснювати міжнародні платежі за кордоном і водночас проводити внутрішні транзакції через українську систему.

З точки зору держави, розвиток «ПРОСТІР» дозволяє зменшити відтік комісійних доходів за кордон. Щороку українці здійснюють мільярди безготівкових операцій, і навіть невеликий відсоток комісії становить значні суми. Таким чином, система створює додаткову конкуренцію на ринку та стимулює міжнародні компанії пропонувати більш вигідні умови.

У 2024–2025 роках «ПРОСТІР» активно працює над модернізацією технологічної інфраструктури. Система підтримує безконтактні платежі через NFC, розглядається можливість розширення підтримки цифрових карток без фізичного носія. Також розвивається інтеграція з онлайн-платежами – інтернет-магазини можуть підключати прийом карток «ПРОСТІР» через українські платіжні шлюзи. Це особливо важливо для розвитку внутрішньої електронної комерції. Оскільки триває цифровізація державних сервісів, то потенційно «ПРОСТІР» може інтегруватися з платформами державних платежів та застосунком «Дія». Ці кроки свідчать про поступовий перехід від базового функціонування до повноцінної сучасної платіжної екосистеми.

Під час повномасштабної війни питання фінансової стійкості стало особливо актуальним. Наявність власної платіжної системи дозволяє державі зберігати контроль над внутрішніми транзакціями навіть у разі зовнішніх ризиків або санкційних обмежень. Саме «ПРОСТІР» виконує стратегічну функцію забезпечення платіжного суверенітету України та поступово, хоч і повільно, розширює свою присутність на ринку [10].

Висновки. Ринок платіжних послуг активно розвивається під впливом цифрових технологій. Останні виступають каталізатором трансформацій традиційних карткових платіжних систем в сучасні високотехнологічні компанії. Щоб зберегти конкурентоспроможність в умовах розвитку платіжних фінтех-компаній та популярності криптовалютних платежів, традиційні платіжні системи змушені адекватним чином трансформуватися, що вони і роблять. Домінуючі позиції на глобальному ринку зберігають міжнародні платіжні системи Visa та Mastercard. Лідерство на ринку їм забезпечують насамперед технологічні переваги та глобальне покриття. Обидві компанії демонструють високу технологічну динаміку та здатність швидко адаптуватися до глобальних викликів. Їх конкурентоспроможність ґрунтується на масштабності мережі, інвестиціях у штучний інтелект, токенизацію, біометричну аутентифікацію та розвиток цифрових гаманців. Visa та Mastercard активно розширюють екосистеми через партнерства з фінтех-компаніями, інтеграцію з мобільними сервісами та впровадження інноваційних рішень у сфері Web3 і цифрових валют. Конкуренція між ними стимулює постійні інновації та розширення функціональності платіжних продуктів.

Загальні тенденції розвитку платіжних систем свідчать про подальшу цифровізацію, зростання ролі мобільних технологій, поширення біометричних способів підтвердження операцій і посилення кібербезпеки. У перспективі платіжні системи продовжать трансформуватися у багатофункціональні фінансово-технологічні екосистеми, що забезпечуватимуть не лише проведення платежів, а й доступ до широкого спектра цифрових сервісів. Їх розвиток є важливим чинником економічної стабільності, інноваційного прогресу та глобальної фінансової взаємодії.

Національні платіжні системи, такі як українська НПС «ПРОСТІР», мають іншу конкурентну стратегію. Їх основна перевага – локальна орієнтація та нижчі комісії для банків і торговців. Оскільки транзакції обробляються всередині країни, зменшуються валютні витрати та залежність від міжнародної інфраструктури. Це особливо важливо в умовах економічної нестабільності або геополітичних ризиків. НПС «ПРОСТІР» поки не може конкурувати з Visa і Mastercard за масштабом, система поступово формує власну нішу на українському ринку.

Список використаної літератури

1. Операції з платіжними картками у 2025 році: більшість – безготівкові [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/operatsiyi-z-platijnimi-kartkami-u-2025-rotsi-bilshist-bezgotivkovi>
2. Платіжні системи : конспект лекцій. О. С. Кушнерьов, Т. В. Доценко. Суми : Сумський державний університет, 2020. 268 с.
3. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 № 1591-ІХ. Відомості Верховної Ради України. 2021. № 38. Ст. 322. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>
4. Єрмошкіна О. В., Мусаєва Н. М. Платіжна система як базовий елемент цифрової економіки: інституціонально-поведінкові аспекти. Економічний вісник. 2021. № 4. С. 135–143.
5. Payment Technology: The Digital Revolution in Your Wallet [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://fintechmagazine.com/news/payment-technology-the-digital-revolution-in-your-wallet>
6. Островська Н. С., Лотоцький Б. І. Ефективність міжнародних платіжних систем в умовах сучасних інформаційних технологій. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. Вип. 1 (12). Режим доступу: https://www.easterneuropebm.in.ua/journal/12_2018/62.pdf
7. Пожидаєва М. А. Платіжні системи: теоретичні засади та фінансово-правове регулювання в Україні : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2020. 348 с.
8. Ульяненко В. Європа терміново шукає заміну Visa та Mastercard: в чому причина. 09.02.2026. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.rbc.ua/rus/news/evropa-terminovo-shukaе-zaminu-visa-ta-mastercard-1770652370.html>
9. Національна платіжна система ПРОСТІР. Офіційний сайт. Режим доступу: <https://prostir.gov.ua/>
10. Пиріг С. О. Роль платіжних систем під час воєнного стану. Економіка та суспільство. Випуск 76. 2025. Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-76-29>

Дата надходження статті: 12.04.2026

Дата прийняття статті: 21.04.2026

Дата публікації статті: 31.05.2026